

Fremsat den af ministeren for ligestilling (Eva Kjer Hansen)

Udkast af 7. december 2006

Forslag

til

Lov om ændring af lov om ligestilling af kvinder og mænd

(Definitioner af forskelsbehandling, chikane og sexchikane, undtagelser fra forskelsbehandling og viktimisering m.v.)

§ 1

I lov om ligestilling af kvinder og mænd, jf. lovbekendtgørelse nr. 1527 af 19. december 2004, som ændret ved § 7 i lov nr. 574 af 24. juni 2005 og lov nr. 452 af 22. maj 2006, foretages følgende ændringer:

1. Som *fodnote* til lovens titel indsættes:

”1) Loven indeholder bestemmelser, der gennemfører dele af Rådets direktiv 2004/113/EF af 13. december 2004 om gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med adgang til og levering af varer og tjenesteydelser, (EU-Tidende 2004 nr. L 373, side 37)”.

2. I § 1, stk. 1, 2. pkt., ændres »seksuel chikane« til: »chikane og sexchikane«.

3. Overskriften til *kapitel 2* affattes således: ”*Lovens anvendelsesområde m.v.*”

4. § 2 affattes således:

» § 2. Myndigheder, organisationer og alle personer, som leverer varer og tjenesteydelser, der er tilgængelige for offentligheden både inden for den offentlige og private sektor, herunder offentlige organer, og som tilbydes uden for privat- og familielivet, samt transaktioner i den forbindelse, skal behandle kvinder og mænd lige.”

5. § 2 a affattes således:

”§ 2 a. Ingen må udsætte en anden person for direkte eller indirekte forskelsbehandling på grund af køn.

Stk. 2. Der foreligger direkte forskelsbehandling, når en person på grund af køn behandles ringere end en anden bliver, er blevet eller ville blive behandlet i en tilsvarende situation. Direkte forskelsbehandling på grund af køn foreligger herunder ved ringere behandling af kvinder på grund af graviditet og moderskab og under kvinders 14 ugers fravær efter fødslen.

Stk. 3. Der foreligger indirekte forskelsbehandling, når en bestemmelse, et kriterium eller en praksis, der tilsyneladende er neutral vil stille personer af det ene køn særlig ufordelagtigt i forhold til personer af det andet køn, med mindre den pågældende bestemmelse, betingelse eller praksis er objektivt begrundet i et legitimt formål, og midlerne til at opfylde det er hensigtsmæssige og nødvendige.

Stk. 4. Chikane som defineret i stk. 5 og sexchikane som defineret i stk. 6 betragtes som forskelsbehandling på grund af køn og er derfor forbudt. En persons afvisning af eller accept af en sådan adfærd må ikke anvendes som grundlag for en beslutning, der vedrører den pågældende.

Stk. 5. Der foreligger chikane, når der udvises uønsket adfærd i relation til en persons køn med det formål eller den virkning at krænke denne persons værdighed og skabe et truende, fjendtligt, nedværdigende, ydmygende eller ubehageligt klima

Stk. 6. Der foreligger sexchikane, når der udvises enhver form for uønsket verbal, ikke-verbal eller fysisk adfærd med seksuelle undertoner i relation til en persons køn med det formål eller den virkning at krænke denne persons værdighed, navnlig ved at skabe et truende, fjendtligt, nedværdigende, ydmygende eller ubehageligt klima.

Stk. 7. En instruktion om at forskelsbehandle en person på grund af køn betragtes som forskelsbehandling.

Stk. 8. Lov om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til beskæftigelse m.v., lov om ret til orlov og dagpenge ved barsel, lov om lige løn til mænd og kvinder og lov om ligebehandling af mænd og kvinder inden for de erhvervstilknyttede sikringsordninger anvendes på de områder, der er omfattet af disse love.«

6. Overskriften før § 3 affattes således: ”*Undtagelser*”

7. I § 3, *stk. 1*, ændres ”bestemmelsen i § 2” til: ”bestemmelserne i §§ 2 og 2 a”, og i *stk. 3*, udgår ”og barselorlov”.

8. Efter § 3 indsættes:

”§ 3 a. Uanset §§ 2 og 2 a er denne lov ikke til hinder for forskelsbehandling, hvis leveringen af varer og tjenesteydelser udelukkende eller først og fremmest til personer af det ene køn er begrundet i et legitimt mål, og midlerne til at opfylde dette mål er hensigtsmæssige og nødvendige.

Stk. 2. Lovens bestemmelser er ikke til hinder for indførelse eller opretholdelse af gunstigere bestemmelser om beskyttelse af kvinder i forbindelse med graviditet og moderskab.«

9. Overskriften til *kapitel 6* affattes således: ”*Retsmidler og håndhævelse*”

10. I *kapitel 6* indsættes før overskriften til § 18:

”Ugyldighed

§ 14. Bestemmelser, der strider mod §§ 2 og 2 a, og som indgår i individuelle eller kollektive kontrakter, virksomheders interne reglementer og vedtægter for foreninger fonde m.v., er ugyldige.

Stk. 2. Lovens bestemmelser kan ikke fraviges ved aftale til ugunst for den, der udsættes for forskelsbehandling på grund af køn.

Bevisbyrde

§ 15. Hvis en person, der anser sig for krænket, jf. §§ 2 og 2 a, påviser faktiske omstændigheder, som giver anledning til at formode, at der er udøvet direkte eller indirekte forskelsbehandling, påhviler det modparten at bevise, at ligebehandlingsprincippet ikke er blevet krænket.

Viktimisering

§ 16. Ingen må udsættes for ugunstig behandling eller ugunstige følger som reaktion på en klage eller nogen form for retsforfølgning, der iværksættes med det formål at sikre, at princippet om ligebehandling iagttages.

Godtgørelse

§ 17. Personer, hvis rettigheder efter §§ 2, 2 a og 16 krænkes, kan tilkendes en godtgørelse.”

11. § 19, *stk. 1, 1. pkt.*, affattes således:

”Nævnet kan behandle sager efter §§ 2, 2 a og 16 samt efter lov om lige løn til mænd og kvinder, lov om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til beskæftigelse m.v., lov om ret til orlov og dagpenge ved barsel, lov om ligebehandling af mænd og kvinder inden for de erhvervstilknyttede sikringsordninger og lov om børnepasningsorlov.”

12. I § 19, *stk. 2*, udgår ”og barselorlov”, og ” § 1, *stk. 3*” ændres til: ” § 1, *stk. 9*”.

§ 2

Loven træder i kraft den 1. juni 2007.

Bemærkninger til lovforslaget

Almindelige bemærkninger

Baggrund for lovforslaget

Lovforslaget gennemfører dele af Rådets direktiv 2004/113/EF af 21. december 2004 om gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med adgang til og levering af varer og tjenesteydelser. Direktivets artikel 5 om ligebehandling af kønnene ved anvendelse af aktuariemæssige faktorer bliver implementeret af ressortministeren for forsikringsvirksomhed, økonomi- og erhvervsministeren. Direktivet er optrykt som bilag B til dette lovforslag. Direktivet skal være gennemført i dansk ret inden den 21. december 2007, idet artikel 5 dog først skal være gennemført inden den 21. december 2009.

Direktivet er udstedt med hjemmel i EF-traktatens artikel 13, stk. 1, hvorefter Rådet med enstemmighed på forslag fra Kommissionen og efter høring af Europa-Parlamentet kan træffe hensigtsmæssige foranstaltninger for at bekæmpe forskelsbehandling på grund af køn, race eller etnisk oprindelse, religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering.

Europa-kommissionen peger i betragtningerne til direktivet på følgende: Fællesskabet har udstedt en række direktiver for at forebygge forskelsbehandling på grund af køn på arbejdsmarkedet. Direktiverne har vist, at lovgivning kan bruges til at bekæmpe forskelsbehandling. Forskelsbehandling på grund af køn, herunder chikane og sexchikane finder også sted uden for arbejdsmarkedet. Den form for forskelsbehandling kan være lige så skadelig og udgøre en hindring for en fuldstændig og vellykket integration af mænd og kvinder i det økonomiske og sociale liv. Sådanne problemer er særlig tydelige med hensyn til adgang til og levering af varer og tjenesteydelser. Sådant forskelsbehandling bør forebygges og afskaffes. Som det er tilfældet med Rådets direktiv 2000/43/EF af 29. juni 2000 om gennemførelse af princippet om ligebehandling af alle uanset race eller etnisk oprindelse, kan dette mål nås ved hjælp af fællesskabslovgivning.

Direktivet finder ikke anvendelse på områder, hvor der allerede findes retsakter om gennemførelse af ligebehandling af mænd og kvinder. Det er tilfældet inden for beskæftigelse og erhverv. Direktivet gælder ikke for medieindhold, reklame og offentlig eller privat undervisning, men ligestillingsloven er antaget i Ligestillingsnævnets praksis at gælde for reklamer.

Direktivet er et minimumsdirektiv, hvis formål er at forebygge forskelsbehandling på grund af køn og gælder for personer, som leverer varer og tjenesteydelse, der er tilgængelig for offentligheden, og som tilbydes uden for privat- og familielivet samt transaktioner i den forbindelse. Gennemførelsen i dansk ret må ikke medføre forringelser i det eksisterende beskyttelsesniveau.

For så vidt angår tidligere ændringer af loven om ligestilling af kvinder og mænd henvises til Folketingstidende 1999 – 2000, Folketingets forhandlinger spalte 5061, 8398 og 8538, Tillæg A, spalte 5252 og 5284, Tillæg B, spalte 953, Tillæg C, spalte 801, Folketingstidende 2002-03, Folketingets forhandlinger spalte 4094, 7365 og 7559, Tillæg A, spalte 2798 og 2792, Tillæg B, spalte 742, Tillæg C, spalte 314, Folketingstidende 2003-04, Folketingets forhandlinger spalte 5530, 8778 og 8978, Tillæg A spalte 4875 og 4870, Tillæg B, spalte 1250, Tillæg C spalte 480, Folketingets forhandlinger 2004-05, 2. samling, spalte 955, 4279 og 4842, Tillæg A, spalte 2232 og 2179, Tillæg C, spalte 556, Folketingets forhandlinger 2005-06, spalte 4514, 6178 og 6978, Tillæg A, spalte 5005 og 5013, Tillæg B, spalte 990 og 1157, Tillæg C, spalte 591.

Gældende ret

Dansk ret indeholder allerede en beskyttelse mod forskelsbehandling på grund af køn. På arbejdsmarkedet gælder blandt andet lov om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse m.v. og lov om lige løn. Uden for arbejdsmarkedsforhold indeholder lov om ligestilling af kvinder og mænd forbud mod forskelsbehandling på grund af køn, herunder seksuel chikane. Der henvises til lovbekendtgørelse nr. 1527 af 19. december 2004 med senere ændringer. Det vurderes dog, at på nogle punkter opfylder ligestillingsloven ikke de krav til definitioner, præcision o.lign., som følger af direktivet, og nye bestemmelser skal derfor indsættes i ligestillingsloven.

Ud over bestemmelserne om lovens formål og forbud mod forskelsbehandling indeholder den gældende ligestillingslov bestemmelser om, at personer, hvis rettigheder krænkes, kan tilkendes en godtgørelse, bestemmelser og regler for at tillade foranstaltninger til fremme af ligestilling, om offentlige myndigheders forpligtelse til at udarbejde ligestillingsredegørelser og om ministerens årlige redegørelse og perspektiv- og handlingsplan for ligestilling til Folketinget. Loven pålægger alle offentlige myndigheder at arbejde for ligestilling inden for deres område og indarbejde ligestilling i al planlægning og forvaltning (mainstreaming-princippet). Loven regulerer den kønsmæssige sammensætning af offentlige udvalg, råd m.v. og bestyrelser for statslige forvaltningsmyndigheder. På baggrund af loven er oprettet et Ligestillingsnævn, der behandler sager om forskelsbehandling på grund af køn. Nævnet kan tilkende godtgørelse til den forurettede.

Lovforslagets indhold

Ligestillingsloven indeholder allerede beskyttelse mod forskelsbehandling på grund af køn og ikendelse af sanktion i form af godtgørelse for overtrædelse af loven, således at direktivets væsentligste krav hovedsagelig allerede er gældende ret. Gennemførelse af direktivet kræver mindre lovændringer, som i et vist omfang er en præcision af gældende retstilstand.

Ved lovændringen forsøges også at tilrette ligestillingslovens systematik med henblik på tilpasning til systematikken i lovene om ligebehandling på arbejdsmarkedet og loven om etnisk ligebehandling. Lovforslaget tager udgangspunkt i direktivets bestemmelser. Det bemærkes, at direktivets artikel 5 om ligebehandling af kønnene ved anvendelse af aktuarmæssige faktorer implementeres inden den 21. december 2009 af økonomi- og erhvervsministeren som ansvarlig for sager vedrørende forsikringsvirksomhed.

Lovforslaget har følgende hovedindhold:

- Der indsættes en fodnote til lovens titel, således at det fremgår, at loven indeholder bestemmelser, der gennemfører Rådets direktiv 2004/113/EF af 13. december 2004 om gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med adgang til og levering af varer og tjenesteydelser
- Titlen på lovens kapitel 1 ændres fra "Forbud mod forskelsbehandling på grund af køn (kønsdiskrimination)" til: "Lovens anvendelsesområde m.v." for at tilpasse lovens struktur og systematik til forskelsbehandlingsloven og loven om etnisk ligebehandling.
- Den gældende lovs §§ 2 og 2 a erstattes af nye bestemmelser på baggrund af direktivet. I § 2 og 2 a foreslås, at "alle personer" forpligtes til at ligebehandle kvinder og mænd i overensstemmelse med direktivets artikel 3, stk. 1 og artikel 4, litra a) og b) i stedet for den gældende bestemmelse, § 2, hvorefter alene arbejdsgivere, myndigheder og organisationer forpligtes til at ligebehandle kvinder og mænd. Lovens anvendelsesområde udvides ved denne ændring, så anvendelsesområdet bliver som i den oprindelige ligestillingslov fra 2000, hvor alle personer var omfattet af pligten til ligebehandling. I § 2 a fastsættes forbudet mod forskelsbehandling på grund af køn, og der indsættes definitioner på direkte og indirekte forskelsbehandling og chikane og sexchika-

ne, svarende til definitionerne i direktivets artikel 2 og i lov om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til beskæftigelse m.v. Desuden defineres, at chikane og sexchikane er forskelsbehandling og derfor forbudt, og at instruktion om at forskelsbehandle på grund af køn er forskelsbehandling. Den gældende ligestillingslovs §§ 2 og 2 a, der blandt andet indeholder bestemmelser om seksuel chikane og definition af indirekte forskelsbehandling, erstattes af de ny bestemmelser i § 2 a.

- Ved ændringen ophæves den gældende § 2, stk. 2, hvorefter ministeren for ligestilling kan fastsætte, at en nærmere angiven erhvervsmæssig og almen virksomhed ikke er omfattet af stk. 1 om forbudet mod forskelsbehandling på grund af køn. Ophævelsen skyldes, at der ikke har vist sig at være behov for undtagelsen siden ligestillingslovens ikrafttræden den 1. juni 2000. Desuden vil der efter ligestillingslovens § 3 være mulighed for, at ressortministeren kan give dispensation fra lovens bestemmelser, således at en vis virksomhed kan undtages fra forbudet mod forskelsbehandling.

- Der indsættes en ny bestemmelse, § 3 a, om undtagelser fra forbudet mod forskelsbehandling i tilfælde, der er begrundet i et legitimt mål og midlerne til opfyldelse af målet er hensigtsmæssige og nødvendige. Desuden bestemmes, at loven ikke er til hinder for indførelse eller opretholdelse af gunstigere bestemmelser om beskyttelse af kvinder i forbindelse med graviditet og moderskab. Bestemmelsen svarer til direktivet.

- For at tilpasse lovens struktur og systematik til de gældende love om forskelsbehandling på arbejdsmarkedet og lov om etnisk ligebehandling indsættes en ny overskrift i kapitel 6: Retsmidler og håndhævelse. I kapitlet samles bestemmelser om ugyldighed, sanktioner, repressalier og bevisbyrde. Der foreslås en ny bestemmelse i overensstemmelse med direktivet, § 14 om, at aftaler og reglementer m.v., der strider mod ligebehandlingsprincippet i §§ 2 og 2 a, er ugyldige. § 15 om delt bevisbyrde svarer til den gældende § 2 a, stk. 1, og § 17 om tilkendelse af godtgørelse til personer, hvis rettigheder krænktes, svarer til den gældende § 2, stk. 1, 2. pkt. Der foreslås i overensstemmelse med direktivet en ny bestemmelse, § 16, hvorefter ingen må udsættes for repressalier (viktimering) som reaktion på en klage eller retsforfølgning, når der er fremsat krav om ligebehandling. Formålet er, at ligebehandlingsprincippet kan blive gennemført effektivt.

Ligestillingsmæssige konsekvenser

Lovforslaget vurderes at have positive ligestillingsmæssige konsekvenser. Med indførelsen af præcise definitioner på direkte og indirekte forskelsbehandling, chikane og sexchikane og indførelsen af en bestemmelse, hvorefter ingen må udsættes for ugunstig behandling på grund af fremsættelse af en klage over forskelsbehandling på grund af køn, vil beskyttelsesniveauet forbedres betydeligt. Fastlæggelse af, at ligebehandlingsprincippet er tilsidesat, vil kunne konstateres med større sikkerhed.

Økonomiske og administrative konsekvenser for det offentlige

Lovforslaget vurderes ikke at have økonomiske konsekvenser for stat, regioner og kommuner. De økonomiske konsekvenser af lovforslaget forhandles med de kommunale parter.

Økonomiske og administrative konsekvenser for erhvervslivet

Lovforslaget vurderes ikke at have konsekvenser for erhvervslivet.

Miljømæssige konsekvenser

Lovforslaget vurderes ikke at have miljømæssige konsekvenser.

Forholdet til EU-retten

Lovforslaget gennemfører dele af Rådets direktiv 2004/113/EF af 13. december 2004 om gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med adgang til og levering af varer og tjenesteydelser.

Høring

Forslaget har været sendt til høring hos samtlige ministerier, Ligestillingsnævnet, KVINFO, Kommunernes Landsforening, Danske Regioner, Dansk Arbejdsgiverforening, Sammenslutningen af Landbrugets Arbejdsgiverforeninger, Finanssektorens Arbejdsgiverforening, Kristelig Arbejdsgiverforening, Landsorganisationen i Danmark, Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd, Akademikernes Centralorganisation, Kristelig Fagbevægelse, Ledernes Hovedorganisation, Centralorganisationernes Fællesudvalg, Kommunale Tjenestemænd og Overenskomstansatte, Advokatrådet, Dommerforeningen, Institut for Menneskerettigheder, Kvinderådet, Koordinationen for Kvinde- og Kønsforskning, Netværk for forskning om mænd og maskuliniteter samt mandeforeningen Dadman)

Samlet vurdering af lovforslagets konsekvenser

	Positive konsekvenser/ mindreudgifter	Negative konsekvenser/ merudgifter
Økonomiske konsekvenser for stat, kommuner og amtskommuner	Ingen	Ingen
Administrative konsekvenser for stat, kommuner og amtskommuner	Ingen	Ingen
Økonomiske konsekvenser for erhvervslivet	Ingen	Ingen
Administrative konsekvenser for erhvervslivet	Ingen	Ingen
Miljømæssige konsekvenser	Ingen	Ingen
Forholdet til EU-retten	Lovforslaget gennemfører dele af Rådets direktiv 2004/113/EF af 13. december 2004 om gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med adgang til og levering af varer og tjenesteydelser.	

*Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser**Til § 1*

Til nr. 1

Det foreslås, at der indsættes en fodnote til lovens titel, således at det fremgår, at loven indeholder bestemmelser, der gennemfører dele af Rådets direktiv 2004/113/EF af 13. december 2004 om gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med adgang til og levering af varer og tjenesteydelser.

Til nr. 2

Det foreslås, at ordlyden i ligestillingslovens § 1, stk. 1, 2. pkt., om lovens formål ændres svarende til ordlyden i den foreslåede § 2 a, jf. forslaget nr. 5, som omfatter forbud mod forskelsbehandling på grund af både chikane og sexchikane. Den gældende formulering i § 1, stk. 1, 2. pkt., fastlægger, at lovens formål er at modvirke alene seksuel chikane, og ændringen indebærer således, at chikane nu også omfattes. Direktivets artikel 2 med definitioner på forskelsbehandling og artikel 4, stk. 3 om forbud mod forskelsbehandling omhandler både chikane og sexchikane.

Til nr. 3

Det foreslås, at overskriften til kapitel 2 ændres til "Lovens anvendelsesområde m.v.", så lovens struktur og systematik kommer til at svare til ligebehandlingslovene, der gælder på arbejdsmarkedet, og lov om etnisk ligebehandling.

Til nr. 4

Det foreslås, at ligestillingslovens gældende §§ 2 og 2 a erstattes af nye §§ 2 og 2 a. Baggrunden for ændringen er dels kravet om gennemførelse af direktivets definitioner af forskelsbehandling, jf. artikel 2, 3 og 4, dels at tilpasse ligestillingslovens struktur til den øvrige lovgivning om forskelsbehandling, lov om forskelsbehandling på arbejdsmarkedet m.v., lov om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til beskæftigelse m.v. og lov om etnisk ligebehandling.

§ 2 skal ses i lyset af bestemmelsen i direktivets artikel 3, stk. 1. Artiklen har i et vist omfang en ordlyd, som også indeholdes i direktivet om etnisk ligebehandling: direktivet om etnisk ligebehandling og ligestillingsdirektivet anvendes på "alle personer", som "leverer varer og tjenesteydelser", der er tilgængelige for offentligheden, "både inden for den offentlige og private sektor, herunder offentlige organer", og som tilbydes uden for privat- og familielivet. Definition og fortolkningen af ordlyden bør derfor tage udgangspunkt i den lov, der implementerer det etniske direktiv, L 374 af 28/5/2003 om etnisk ligebehandling.

Direktivet og den ny § 2 forpligter og omfatter "alle personer", hvor den gældende ligestillingslov alene forpligter arbejdsgivere, myndigheder og organisationer, jf. bemærkningerne til forslaget nr. 5.

Bestemmelsen finder anvendelse på alle personer, som leverer varer og tjenesteydelser, der er tilgængelige for offentligheden, både inden for den offentlige og den private sektor, herunder offentlige organer, og som tilbydes uden for privat- og familielivet, samt transaktioner i den forbindelse.

§ 2 omfatter "den offentlige og den private sektor", det vil sige offentlig eller privat virksomhed, fsv. angår adgang til og levering af tjenesteydelser. Bestemmelsen omfatter offentlige forvaltningsmyndigheder og også domstolene, Folketinget og institutioner med tilknytning dertil i det omfang, de udfører opgaver inden for lovens område. Det er enhver til den offentlige myndighed eller det private selskab knyttet enkeltperson, hvis handlinger kan indebære en overtrædelse af forbudet mod forskelsbehandling. Det er uden betydning om overtrædelsen er begået af ledelsespersoner eller af ansatte, når det begåede forhold kan betragtes som led i myndighedens eller virksomhedens aktiviteter.

Desuden er foreninger og selskaber m.v., der er organiseret på privatretligt grundlag, omfattet af forslaget.

Om institutioner, foreninger og selskaber mv., der er organiseret på privatretligt grundlag, bemærkes, at organisationsformen er uden betydning. Enkeltpersoner, der som led i erhvervmæssig virksomhed udfører opgaver, vil også være omfattet af forbudet mod forskelsbehandling.

§ 2 omfatter ”levering af varer og tjenesteydelser”, og i betragtningerne til direktivet forklarer kommissionen, hvad man skal forstå ved ”varer og tjenesteydelser”:

Tjenesteydelser bør forstås som den form for tjenesteydelser, der er omhandlet i artikel 50 i traktaten. Som tjenesteydelser betragtes de ydelser, som normalt udføres mod betaling. Tjenesteydelserne omfatter især: a) virksomhed af industriel karakter b) virksomhed af handelsmæssig karakter c) virksomhed af håndværksmæssig karakter d) de liberale erhvervs virksomhed.

I overensstemmelse med det tilsvarende udtryk i loven om etnisk ligebehandling omfatter varer og tjenesteydelser: Varer og tjenesteydelser, der leveres eller udføres som led i erhvervmæssig drift. Heri ligger, at der skal være tale om økonomiske aktiviteter af et vist omfang og intensitet. Det er i den forbindelse uden betydning, om den økonomiske aktivitet er udoverens hoved- eller bierhverv.

Varer og Tjenesteydelser, der ikke normalt leveres mod betaling, vil som udgangspunkt ikke være omfattet. Der er intet til hinder for, at organisationer, der varetager et socialt eller humanitært formål som led i deres aktiviteter, beslutter, at alene personer af det ene køn skal ydes hjælp.

Begrebet ”tilgængelig for offentligheden” skal som i loven om etnisk ligebehandling fortolkes bredt, idet det må bero på en konkret vurdering, om den pågældende vare eller tjenesteydelse er tilgængelig for offentligheden. Uden for falder eksempelvis ydelser, der alene stilles til rådighed for familiemedlemmer eller nære bekendte og en privat persons udlejning af enkeltværelse i den pågældendes egen bolig.

Bestemmelsen gennemfører artikel 3, stk. 1.

Til nr. 5

§ 2 a, der indeholder forbud mod forskelsbehandling og definitioner på forskelsbehandling, er formuleret på baggrund af direktivets ordlyd i artikel 2 og 4.

Stk. 1 indeholder en generel regel om forbud mod forskelsbehandling på grund af køn. jf. artikel 4, stk. 1, litra a) og b). Den generelle regel om forbud mod forskelsbehandling på grund af køn svarer til den generelle regel om forbud mod forskelsbehandling i loven om etnisk ligebehandling. Ved bestemmelsen forpligtes alle personer til at ligebehandle, hvor den gældende ligestillingslov alene forpligter arbejdsgivere, myndigheder og organisationer. Lovens anvendelsesområde udvides ved denne ændring, så anvendelsesområdet bliver som i den oprindelige ligestillingslov fra 2000, hvor alle personer var omfattet af pligten til ligebehandling. Det vurderes, at retfærdighedsmæssige hensyn tilsiger, at alle personer bør være ansvarlige for egne handlinger.

I stk. 2 defineres, hvad der forstås ved direkte forskelsbehandling. I den gældende ligestillingslov er der ingen definition af direkte forskelsbehandling, men alene af indirekte forskelsbehandling. Efter definitionen i stk. 2 skal den nærmere vurdering af, om der foreligger direkte forskelsbehandling på grund af køn, ske ved, at personen, der føler sig krænket, skal sammenlignes med, hvordan en person af andet køn bliver eller ville blive behandlet i en tilsvarende situation. Det vil sige, at en person, der føler sig forskelsbehandlet, kan sammenligne sig med en hypotetisk sammenligningsperson. Forskelle mellem mænd og kvinder i forbindelse med ydelse af sundhedspleje, som skyldes de fysiske forskelle mellem mænd og kvinder, ikke tilsvarende situationer og udgør derfor ikke forskelsbehandling. Det foreslås endvidere, at direkte forskelsbehandling foreligger ved ringere behandling af kvinder på grund af graviditet og moderskab og under kvinders 14 ugers fravær efter fødslen, og at det ikke forudsættes, at der er en sammenligningsperson. Definitionen svarer til definitionen i graviditetsdirektivet direktiv 92/85/EØF). Bestemmelsen svarer til ligebehandlingslovens § 1, stk. 2, 2. pkt., og gennemfører artikel 2, litra a).

I stk. 3 foreslås defineret indirekte forskelsbehandling, som er en tilpasning af den eksisterende definition i ligestillingslovens § 2 a stk. 2. Ændringen indebærer, at der i vurderingen om der foreligger indirekte forskelsbehandling skal lægges mindre vægt på antallet af berørte personer, der ved en kønsskæv effekt af en bestemmelse, betingelse eller praksis stilles ringere. Definitionen svarer til definitionen i lov om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til beskæftigelse m.v. Bestemmelsen gennemfører direktivets artikel 2, litra b).

I stk. 4 lovfæstes, at chikane og sexchikane betragtes som forskelsbehandling på grund af køn og vil som følge heraf være forbudt. Det foreslås samtidig præciseret, at en persons afvisning eller accept af en sådan adfærd ikke må anvendes som grundlag for en beslutning, der vedrører den pågældende. Det vil sige, at chikane og sexchikane fortsat vil være ulovlig forskelsbehandling og en overtrædelse af loven, selvom personen har accepteret eller indvilliget i den udførte chikane eller sexchikane, for eksempel som følge af et afhængighedsforhold af chikanøren. Bestemmelsen gennemfører direktivets artikel 4, stk. 3.

I stk. 5 defineres chikane, der svarer til definitionen i ligebehandlingsloven. Chikanøs adfærd kan antage flere forskellige former, herunder adfærd af fysisk eller psykisk karakter, af skreven eller verbal karakter samt af visuel karakter. Chikane på grund af køn kan forekomme, når en person fx bagtales, generes eller isoleres på grund af køn. Såvel den tilsigtede chikane, hvor formålet er at krænke personens værdighed, som den utilsigtede chikane, det vil sige uagtsom chikane som ikke har til formål at krænke personens værdighed, men dog har denne virkning, er omfattet af bestemmelsen. Chikane behøver ikke at være en aktiv handling, men kan for eksempel ske ved at ignorere den pågældende. Bestemmelsen gennemfører artikel 2, litra c).

I stk. 6 defineres sexchikane, der svarer til definitionen i ligebehandlingsloven. Efter § 2, stk. 3, i den gældende ligestillingslov kan personer, der udsættes for seksuel chikane tilkendes en godtgørelse, men der er ikke i loven en definition på seksuel chikane. I sager om sexchikane i ansættelsesforhold har de danske domstole en mangeårig praksis for, hvornår det vurderes, at der foreligger sexchikane. Opfattelsen af, hvad der er "uønsket seksuel adfærd" afgøres konkret og afhænger således af den krænkedes persons egne grænser, som igen vil være forskellig fra person til person. Der stilles dog krav om, at der skal være tale om en handling, og at denne opleves som uønsket. I vurderingen af, om der er tale om sexchikane tager domstolene stilling til krænkelens grovhed, passivitet fra den krænkedes side, chikanørens gode tro, tonen og omgangstonen på arbejdspladsen mv. Bestemmelsen gennemfører direktivets artikel 2, litra d).

I stk. 7 foreslås det lovfæstet, at instruktion om at forskelsbehandle en person på grund af køn betragtes som forskelsbehandling. Bestemmelsen svarer til bestemmelser i ligebehandlingsloven og i loven om etnisk ligebehandling. Det er en forudsætning, at den person, der afgiver instruktion har instruktionsbeføjelse eller tilsynsret over for den person, der modtager instruktionen, således at der består et vist over- og underordningsforhold. Forholdet og instruktionsbeføjelse mellem arbejdsgiver og arbejdstager er dog omfattet af ligebehandlingsloven, hvor det typiske eksempel vil være en arbejdsgivers instruktion over for en ansat. Hvor der ikke foreligger en sådan instruktionsbeføjelse, for eksempel hvor en lønmodtager opfordrer en anden lønmodtager til at forskelsbehandle, vil dette forhold ikke være omfattet af ligebehandlingsloven.

Hvis der ikke foreligger en instruktionsbeføjelse, er forholdet ikke omfattet af forbudet. Ved bestemmelsen gennemføres direktivets artikel 4, stk. 4.

Stk. 8 svarer til § 2, stk. 4, i den gældende ligestillingslov med den ændring, at titlerne på lovene ændres som følge af lovændringer, der er gennemført siden ligestillingslovens vedtagelse i 2000. Lov om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til beskæftigelse m.v., lov om ret til orlov og dagpenge ved barsel, lov om lige løn til mænd og kvinder og lov om ligebehandling af mænd og kvinder inden for de erhvervstilknyttede sikringsordninger anvendes på de områder, der er omfattet af disse, i stedet for bestemmelserne i ligestillingsloven og er således at betragte som "lex specialis" i forhold til ligestillingsloven.

Til nr. 6

Det foreslås, at overskriften ”foranstaltninger til fremme af ligestilling” ændres til: ”undtagelser” for at tilpasse systematikken til ligebehandlingsloven og loven om etnisk ligebehandling.

Til nr. 7

Ændringen i den gældende lovs § 3, stk. 1, hvor henvisningen til de relevante bestemmelser ændres fra § 2 til §§ 2 og 2 a, er en teknisk ændring som følger af den ny affattelse af den gældende lovs §§ 2 og 2 a. jf. forslagens nr. 4 og nr. 5. Endvidere ændres titlen på lov om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til beskæftigelse m.v., idet ”og barselorlov” udtages som følge af ændringen af denne lov, jf. forslagens nr. 5.

Ved § 3 i den gældende ligestillingslov, hvorefter ministeren kan tillade foranstaltninger til fremme af ligestilling, er allerede gennemført artikel 6.

Til nr. 8

Der foreslås indsat en ny § 3 a om muligheden for at fravige lovens ligebehandlingsprincip.

Efter stk. 1 er loven ikke til hinder for forskelsbehandling, hvis dette er begrundet i et legitimt mål og midlerne til at opfylde dette mål er hensigtsmæssige og nødvendige. Ifølge bemærkningerne til den gældende ligestillingslov gælder forbudet mod forskelsbehandling ikke, hvis denne er begrundet i saglige og objektive forhold, der ikke er begrundet i køn. Ved lovændringen kommer retstilstanden tydeligere frem. I betragtningerne til direktivet udtaler Kommissionen sig om bestemmelsen: Forskelsbehandling kan kun accepteres, hvis den er begrundet i et legitimt mål. Et legitimt mål kan for eksempel være beskyttelse af ofre for kønsrelateret vold (i tilfælde såsom oprettelse af centre til beskyttelse forbeholdt det ene køn), hensyn til privatlivets fred og blufærdighed (i tilfælde såsom indlogering hos en person af denne persons hjem), fremme af ligestilling mellem mænd og kvinder eller mænds eller kvinders interesser (for eksempel frivillige organisationer, hvor kun det ene køn er repræsenteret) foreningsfrihed (i tilfælde af medlemskab af private klubber, hvor kun det ene køn er repræsenteret) og tilrettelæggelse af sportsaktiviteter (for eksempel sportsbegivenheder, som kun det ene køn har adgang til). Enhver begrænsning bør imidlertid være hensigtsmæssig og nødvendig i overensstemmelse med de kriterier, der kan udledes af EF-domstolens retspraksis. Princippet om ligebehandling i forbindelse med adgang til og levering af varer og tjenesteydelser kræver ikke, at der altid skal leveres faciliteter til mænd og kvinder på et fælles grundlag, så længe de ikke leveres på gunstigere betingelser til medlemmer af det ene køn.

For ikke at formålet med diskriminationsforbudet udhules, bør bestemmelsen fortolkes snævert. Grænsen mellem de tilfælde, hvor der skal søges dispensation efter lovens § 3 og de tilfælde, der falder helt uden for loven, er ikke skarp. Retstilstanden svarer hermed til ligebehandlingslovens bestemmelser om undtagelse fra forbudet mod forskelsbehandling.

Bestemmelsen omfatter ikke ligebehandlingslovens bestemmelser om arbejdsgiveres pligt til at ligebehandle alle uanset køn og muligheden for at fravige disse bestemmelser, jf. ligebehandlingslovens § 13, stk. 1. Spørgsmålet har været aktuelt i sager, hvor der for eksempel har været fremsat ønsker om bestemt køn ved tildeling af hjemmehjælp. Hvis der foreligger saglige grunde for ønsket, skal der søges om dispensation efter lov om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til beskæftigelse m.v. hos ressortministeren.

Bestemmelsen gennemfører artikel 4, stk. 5.

Ved stk. 2 foreslås der en ret til at indføre eller opretholde gunstigere bestemmelser om beskyttelse af kvinder i forbindelse med graviditet og moderskab. Det vil sige, at gunstig forskelsbehandling af kvinder under graviditet og moderskab er tilladt.

Bestemmelsen gennemfører artikel 4, stk. 2.

Til nr. 9

Der foreslås en ny overskrift på kapitlet: Retsmidler og håndhævelse for at tilpasse ligestillingslovens struktur til forskelsbehandlingsloven, ligebehandlingsloven og loven om etnisk ligebehandling. Hensigten er at samle bestemmelserne om retsmidler og håndhævelse i ét kapitel i stedet for, som i den gældende lov, hvor reglerne om godtgørelse og bevisbyrde er indeholdt i bestemmelser om forbud mod forskelsbehandling i §§ 2 og 2 a.

Til nr. 10

I kapitel 6 om retsmidler og håndhævelse foreslås indsat 4 bestemmelser, §§ 14, 15, 16 og 17 med tilhørende overskrifter om ugyldighed, sanktioner og bevisbyrde for at tilpasse lovens systematik og struktur til forskelsbehandlingsloven, ligebehandlingsloven og loven om etnisk ligebehandling.

I § 14, stk. 1 foreslås, at bestemmelser, der strider mod §§ 2 og 2 a, og som indgår i individuelle kontrakter eller kollektive kontrakter, virksomheders interne reglementer og vedtægter for fonde m.v., er ugyldige. Bestemmelsen svarer til bestemmelser i ligebehandlingsloven og i loven om etnisk ligebehandling.

Ved stk. 2 foreslås, at lovens bestemmelser ikke kan fraviges ved aftale til ugunst for den, der udsættes for forskelsbehandling. Bestemmelsen svarer til bestemmelser i ligebehandlingsloven og loven om etnisk ligebehandling.

Bestemmelsen gennemfører artikel 13, litra b).

§ 15 om delt bevisbyrde er identisk med den gældende ligestillingslovs § 2 a, stk. 1, med den tekniske ændring, at henvisningen til § 2 er ændret til §§ 2 og 2 a som følge af forslagens nr. 4 og nr. 5.

I § 16 foreslås indført en bestemmelse om, at ingen person må udsættes for ugunstige følger som reaktion på en klage over forskelsbehandling. Bestemmelsen skal bidrage til en effektiv gennemførelse af princippet om ligebehandling ved at forbyde iværksættelse af repressalier eller forfølgelse over for den, der indgiver klage. På denne måde bidrager bestemmelsen til, at enhver kan gøre sine rettigheder gældende uden frygt for repressalier. Udtrykket omfatter enhver form for behandling eller følge, hvorved den pågældende klager stilles ringere på grund af klagen m.v. over, at princippet om ligebehandling er overtrådt. Klagen skal angå overtrædelse af forbudet mod forskelsbehandling i §§ 2 og 2 a, jf. lovforslagets nr. 4 og nr. 5. Beskyttelsen mod repressalier finder anvendelse uanset om den, der har indgivet klage mv., får medhold i klagen.

Som eksempel på ulovlige repressalier kan nævnes, at den, der har klaget, chikaneres, mobbes eller ikke får leveret en bestemt ydelse.

Udtrykket klage eller anden form for retsforfølgning betyder sagsanlæg ved domstolene, klage til Ligestillingsnævnet, klage til administrative instanser, herunder kontrolinstanser som Folketingets ombudsmand.

Da forbudet mod repressalier særlig har til formål at bidrage til at sikre, at den, der anser sig for krænket, kan gøre sine rettigheder gældende, er det en forudsætning, at det falder ind under den pågældende domstols eller klagemyndigheds kompetence til at tage stilling til klage, herunder at den, der indgiver klagen er klageberettiget og dermed har adgang til at indbringe sagen.

Partsrepræsentanter kan også være beskyttet af bestemmelsen om repressalier. Hvis for eksempel formanden for en forening på vegne af et af sine medlemmer klager over forskelsbehandling på grund af køn, vil formanden også være beskyttet mod repressalier, eller tilsvarende en advokat, der fører en sag vedrørende forskelsbehandling på grund af køn ved domstolene eller Ligestillingsnævnet. Det vil være i strid med lovgivningen, hvis en bilforhandler nægter at sælge advokaten en bil begrundet i, at advokaten varetager den pågældende sag.

Forbudet mod repressalier gælder for enhver, der er omfattet af lovens anvendelsesområde, uanset om klagen over forskelsbehandling i øvrigt er rettet mod den pågældende offentlige myndighed eller private virksomhed m.v. Der vil således også være tale om repressalier i strid med bestemmelsen, såfremt den pågældende myndighed eller private virksomhed nægter at levere en ydelse til en person, fordi denne har klaget over, at en anden myndighed eller privat virksomhed har udøvet forskelsbehandling.

§ 16 gennemfører artikel 10.

§ 17 om tilkendelse af godtgørelse for overtrædelse af forbudet mod forskelsbehandling er identisk med § 2, stk. 1, i den gældende ligestillingslov, med den udvidelse, at der nu også foreslås tilkendt godtgørelse til den person, der har været udsat for repressalier. Efter § 17 kan der således tilkendes godtgørelse både som følge af forskelsbehandling på grund af køn og som følge af iværksættelse af repressalier. Uden for bestemmelsens område vil der fortsat kunne tilkendes godtgørelse efter erstatningsansvarslovens § 26, såfremt betingelserne i denne bestemmelse er opfyldt.

§ 17 gennemfører artikel 14, hvorefter medlemsstaterne skal iværksætte sanktioner for overtrædelse af forbudet mod forskelsbehandling. Sanktionerne skal være effektive, stå i rimeligt forhold til overtrædelsen og have afskrækkende virkning. § 17 svarer til tilsvarende bestemmelser i ligebehandlingsloven og lov om etnisk ligebehandling.

Til nr. 11

Det foreslås i § 22 stk. 1, 1. pkt., at Ligestillingsnævnet får kompetence til at behandle sager om viktimisering efter § 16. Desuden er der en teknisk ændring i overensstemmelse med forslagets nr. 4 og nr. 5, således at paragrafhenvisningerne svarer til den ny affattelse af §§ 2 og 2 a. Endvidere skal titlerne på de love, som Ligestillingsnævnet har kompetence til at behandle klager over, ændres i overensstemmelse med gennemførte lovændringer. Reglerne om barselorlov er udskilt fra ligebehandlingsloven til lov om ret til orlov og dagpenge.

Til nr. 12

Ændringen er en teknisk ændring som følge af ændring af loven om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til beskæftigelse m.v. Efter ligebehandlingslovens § 1, stk. 9, finder loven ikke anvendelse i det omfang, en tilsvarende pligt til ligebehandling følger af en kollektiv overenskomst.

Til § 2

Det foreslås, at lovforslaget træder i kraft den 1. juni 2007. Fristen for implementering af direktivet er den 21. december 2007, jf. artikel 17.

Bilag 1

Lovforslaget sammenholdt med gældende lov

Gældende formulering

Lovforslaget

§ 1

I lov om ligestilling af kvinder og mænd, jf. lov-bekendtgørelse nr. 1527 af 19. december 2004, som ændret ved § 7 i lov nr. 574 af 24. juni 2005 og lov nr. 452 af 22. maj 2006, foretages følgende ændringer:

1. Der indsættes følgende *fodnote 1)* til lovens titel:

”1) Loven indeholder bestemmelser, der gennemfører dele af Rådets direktiv 2004/113/EF af 13. december 2004 om gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med adgang til og levering af varer og tjenesteydelser, (EU-Tidende 2004 nr. L 373, side 37)”.

§ 1. Lovens formål er at fremme ligestilling mellem kvinder og mænd, herunder lige integration, lige indflydelse og lige muligheder i alle samfundets funktioner med udgangspunkt i kvinders og mænds lige værd. Lovens formål er desuden at modvirke direkte og indirekte forskelsbehandling på grund af køn samt at modvirke seksuel chikane.

2. I § 1, stk. 1, 2. pkt., ændres »seksuel chikane« til: »chikane og sexchikane«.

Kapitel 2

Forbud mod forskelsbehandling på grund af køn (kønsdiskrimination)

§ 2. Enhver arbejdsgiver, myndighed eller organisation skal behandle kvinder og mænd lige inden for offentlig forvaltning og erhvervmæssig og almen virksomhed. Personer, hvis rettigheder efter 1. pkt. krænkes, kan tilkendes en godtgørelse.

Stk. 2. Ministeren for ligestilling kan fastsætte regler om, at nærmere angiven erhvervmæssig og almen virksomhed ikke er omfattet af stk. 1.

Stk. 3. Inden for anvendelsesområdet i stk. 1 kan der tilkendes personer, der udsættes for seksuel chikane, en godtgørelse. Der lægges herved navnlig vægt på, om der har bestået et afhængighedsforhold mellem den, der har været udsat for chikanen, og den, der har udøvet den.

Stk. 4. Lov om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til beskæftigelse og barselorlov m.v., lov om lige løn til mænd og kvinder og lov om ligebehandling af mænd og kvinder inden for de erhvervstilknyttede sikringsordninger finder anvendelse på de områder, der er omfattet af disse love.

§ 2 a. Hvis en person, der anser sig for krænket, jf. § 2, påviser faktiske omstændigheder, som giver anledning til at formode, at der er udøvet direkte eller indirekte forskelsbehandling, påhviler det modparten at bevise, at ligebehandlingsprincippet ikke er blevet krænket.

3. Overskriften til *kapitel 2* affattes således: ”*Lovens anvendelsesområde m.v.*”

4. § 2 affattes således:

» § 2. Myndigheder, organisationer og alle personer, som leverer varer og tjenesteydelser, der er tilgængelige for offentligheden både inden for den offentlige og private sektor, herunder offentlige organer, og som tilbydes uden for privat- og familielivet, samt transaktioner i den forbindelse, skal behandle kvinder og mænd lige.”

5. § 2 a affattes således:

”§ 2 a. Ingen må udsætte en anden person for direkte eller indirekte forskelsbehandling på grund af køn.

Stk. 2. Der foreligger direkte forskelsbehandling, når en person på grund af køn behandles ringere end en anden

bliver, er blevet eller ville blive behandlet i en tilsvarende situation. Direkte forskelsbehandling på grund af køn foreligger herunder ved ringere behandling af kvinder på grund af graviditet og moderskab og under kvinders 14 ugers fravær efter fødslen.

Stk. 2. Der foreligger indirekte forskelsbehandling, når en bestemmelse, et kriterium eller en praksis, der tilsyneladende er neutral, stiller et væsentligt større antal personer af det ene køn ringere, medmindre denne bestemmelse, dette kriterium eller denne praksis er hensigtsmæssig og nødvendig og kan begrundes i objektive ikke-kønsrelaterede faktorer.

Stk. 3. Der foreligger indirekte forskelsbehandling, når en bestemmelse, et kriterium eller en praksis, der tilsyneladende er neutral vil stille personer af det ene køn særlig ufordelagtigt i forhold til personer af det andet køn, med mindre den pågældende bestemmelse, betingelse eller praksis er objektivt begrundet i et legitimt formål, og midlerne til at opfylde det er hensigtsmæssige og nødvendige.

Stk. 4. Chikane som defineret i stk. 5 og sexchikane som defineret i stk. 6 betragtes som forskelsbehandling på grund af køn og er derfor forbudt. En persons afvisning af eller accept af en sådan adfærd må ikke anvendes som grundlag for en beslutning, der vedrører den pågældende.

Stk. 5. Der foreligger chikane, når der udvises uønsket adfærd i relation til en persons køn med det formål eller den virkning at krænke denne persons værdighed og skabe et truende, fjendtligt, nedværdigende, ydmygende eller ubehageligt klima

Stk. 6. Der foreligger sexchikane, når der udvises enhver form for uønsket verbal, ikke-verbal eller fysisk adfærd med seksuelle undertoner i relation til en persons køn med det formål eller den virkning at krænke denne persons værdighed, navnlig ved at skabe et truende,

fjendtligt, nedværdigende, ydmygende eller ubehageligt klima.

Stk. 7. En instruktion om at forskelsbehandle en person på grund af køn betragtes som forskelsbehandling.

§ 2, stk. 4. Lov om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til beskæftigelse og barselorlov m.v., lov om lige løn til mænd og kvinder og lov om ligebehandling af mænd og kvinder inden for de erhvervstilknyttede sikringsordninger finder anvendelse på de områder, der er omfattet af disse love.

Stk. 8. Lov om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til beskæftigelse m.v., lov om ret til orlov og dagpenge ved barsel, lov om lige løn til mænd og kvinder og lov om ligebehandling af mænd og kvinder inden for de erhvervstilknyttede sikringsordninger anvendes på de områder, der er omfattet af disse love.«

Foranstaltninger til fremme af ligestilling

§ 3. Ressortministeren kan uanset bestemmelsen i § 2 på eget område tillade foranstaltninger til fremme af ligestilling, der har til formål at forebygge eller opveje forskelsbehandling på grund af køn.

6. Overskriften før § 3 affattes således: ” *Undtagelser* ”

7. I § 3, *stk. 1*, ændres: ”bestemmelsen i § 2” til: ”bestemmelserne i §§ 2 og 2 a”.

8. Efter § 3 indsættes:

”**§ 3 a.** Uanset §§ 2 og 2 a er denne lov ikke til hinder for forskelsbehandling, hvis leveringen af varer og tjenesteydelser udelukkende eller først og fremmest til personer af det ene køn er begrundet i et legitimt mål, og midlerne til at opfylde dette mål er hensigtsmæssige og nødvendige.

Stk. 2. Lovens bestemmelser er ikke til hinder for indførelse eller opretholdelse af gunstigere bestemmelser om beskyt-

telse af kvinder i forbindelse med graviditet og moderskab.«

9. Overskriften til *kapitel 6* affattes således: ”*Retsmidler og håndhævelse*”

10. I *kapitel 6* indsættes før overskriften til § 18:

”Ugyldighed

§ 14. Bestemmelser, der strider mod §§ 2 og 2 a, og som indgår i individuelle eller kollektive kontrakter, virksomheders interne reglementer og vedtægter for foreninger fonde m.v., er ugyldige.

Stk. 2. Lovens bestemmelser kan ikke fraviges ved aftale til ugunst for den, der udsættes for forskelsbehandling på grund af køn.

Bevisbyrde

§ 2 a. Hvis en person, der anser sig for krænket, jf. § 2, påviser faktiske omstændigheder, som giver anledning til at formode, at der er udøvet direkte eller indirekte forskelsbehandling, påhviler det modparten at bevise, at ligebehandlingsprincippet ikke er blevet krænket.

§ 15. Hvis en person, der anser sig for krænket, jf. §§ 2 og 2 a, påviser faktiske omstændigheder, som giver anledning til at formode, at der er udøvet direkte eller indirekte forskelsbehandling, påhviler det modparten at bevise, at ligebehandlingsprincippet ikke er blevet krænket.

Viktimisering

§ 16. Ingen må udsættes for ugunstig behandling eller ugunstige følger som reaktion på en klage eller nogen form

for retsforfølgning, der iværksættes med det formål at sikre, at princippet om ligebehandling iagttages.

Godtgørelse

§ 2, stk. 1, 2 pkt. Personer, hvis rettigheder efter 1. pkt. krænkes, kan tilkendes en godtgørelse.

§ 17. Personer, hvis rettigheder efter §§ 2, 2 a og 16 krænkes, kan tilkendes en godtgørelse.”

§ 19. Nævnet kan behandle sager om forskelsbehandling på grund af køn efter § 2 samt efter lov om lige løn til mænd og kvinder, lov om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til beskæftigelse og barselorlov m.v. og lov om ligebehandling af mænd og kvinder inden for de erhvervstilknyttede sikringsordninger.

11. § 19, stk. 1, 1. pkt., affattes således:

”Nævnet kan behandle sager efter §§ 2, 2 a og 16 samt efter lov om lige løn til mænd og kvinder, lov om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til beskæftigelse m.v., lov om ret til orlov og dagpenge ved barsel, lov om ligebehandling af mænd og kvinder inden for de erhvervstilknyttede sikringsordninger og lov om børnepasningsorlov.”

Stk. 2. Nævnet kan endvidere behandle klager fra en lønmodtager om brud på bestemmelser i kollektive overenskomster, der indeholder tilsvarende pligt til ligebehandling eller lige løn som lov om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til beskæftigelse og barselorlov m.v., jf. denne lovs § 1, stk. 3, lov om lige løn til mænd og kvinder, jf. denne lovs § 1, stk. 4, eller lov om ligebehandling af mænd og kvinder inden for de erhvervstilknyttede sikringsordninger, jf. denne lovs § 2, hvis den pågældende godtgør, at vedkommende faglige organisation ikke agter at iværksætte fagretlig behandling af kravet.

12. I § 19, stk. 2, udgår ”og barselorlov”, og ” § 1, stk. 3” ændres til: ” § 1, stk. 9”.

§ 2

Loven træder i kraft den 1.juni 2007.

Bilag 2**RÅDETS DIREKTIV 2004/113/EF****af 13. december 2004****om gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med adgang til og levering af varer og tjenesteydelser**

RÅDET FOR DEN EUROPÆISKE UNION HAR —

under henvisning til traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab, særlig artikel 13, stk. 1,

under henvisning til forslag fra Kommissionen,

under henvisning til udtalelse fra Europa-Parlamentet¹,under henvisning til udtalelse fra Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg²,under henvisning til udtalelse fra Regionsudvalget³, og

ud fra følgende betragtninger:

- (1) I henhold til EU-traktatens artikel 6 bygger Den Europæiske Union på principperne om frihed, demokrati og respekt for menneskerettighederne og de grundlæggende frihedsrettigheder samt retsstatsprincippet, der alle er principper, som medlemsstaterne har til fælles, og den respekterer de grundlæggende rettigheder som generelle principper for fællesskabsretten, således som de garanteres ved den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder, og således som de følger af medlemsstaternes fælles forfatningsmæssige traditioner.
- (2) Alle menneskers ret til lighed for loven og beskyttelse mod forskelsbehandling er en universel ret, der anerkendes i verdenserklæringen om menneskerettigheder, De Forenede Nationers konvention om afskaffelse af alle former for diskrimination

imod kvinder, den internationale konvention om afskaffelse af alle former for racediskrimination og De Forenede Nationers konventioner om borgerlige og politiske rettigheder og om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder og den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder, som alle medlemsstaterne har tiltrådt.

- (3) Når man forbyder forskelsbehandling, er det vigtigt at overholde andre grundlæggende rettigheder og frihedsrettigheder, herunder beskyttelse af privat- og familielivet og transaktioner i den forbindelse samt religionsfrihed.
- (4) Ligestilling mellem mænd og kvinder er et grundlæggende princip i Den Europæiske Union. Artikel 21 og 23 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder forbyder enhver forskelsbehandling på grund af køn og kræver, at der sikres ligestilling mellem mænd og kvinder på alle områder.
- (5) Det fremgår af artikel 2 i traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab, at fremme af ligestilling er en af Fællesskabets væsentlige opgaver. Ligeledes kræves det i artikel 3, stk. 2, i traktaten, at Fællesskabet tilstræber at afskaffe uligheder og fremme ligestilling mellem mænd og kvinder på alle indsatsområder.
- (6) Kommissionen bebudede i sin meddelelse om den social og arbejdsmarkedspolitiske dagsorden, at den havde til hensigt at forelægge et forslag til direktiv om forskelsbehandling på grund af køn uden for arbejdsmarkedet. Et sådant forslag er helt i overensstemmelse med Rådets beslutning 2001/51/EF af 20. december 2000 om et EF-handlingsprogram vedrørende fællesskabsstrategien for ligestilling mellem mænd og kvinder (2001-2005)⁴, der dækker alle fællesskabspolitikkerne og har til formål at fremme ligestilling mellem mænd og kvinder ved at tilpasse disse politik-

¹ Udtalelse af 30.3.2004 (endnu ikke offentliggjort i EUT).² EUT C 121 af 28.9.2004, s. 44.³ EUT C 121 af 30.4.2004, s. 27.⁴ EFT L 17 af 19.1.2001, s. 22.

ker og gennemføre konkrete tiltag for at forbedre mænds og kvinders stilling i samfundet.

- (7) Det Europæiske Råd opfordrede på sit møde i Nice den 7. og 9. december 2000 Kommissionen til at styrke ligestillingsrelaterede rettigheder ved at vedtage et forslag til direktiv om fremme af ligestilling mellem mænd og kvinder på andre områder end beskæftigelse og arbejdsliv.
- (8) Fællesskabet har vedtaget en række juridiske instrumenter til at forebygge og bekæmpe forskelsbehandling på arbejdsmarkedet på grund af køn. Disse instrumenter har vist, at lovgivning kan bruges til at bekæmpe forskelsbehandling.
- 9) Forskelsbehandling på grund af køn, herunder chikane og sexchikane, finder også sted uden for arbejdsmarkedet. Den form for forskelsbehandling kan være lige så skadelig og udgøre en hindring for en fuldstændig og vellykket integration af mænd og kvinder i det økonomiske og sociale liv.
- (10) Sådanne problemer er særlig tydelige med hensyn til adgang til og levering af varer og tjenesteydelser. Forskelsbehandling på grund af køn på det område bør derfor forebygges og afskaffes. Som det var tilfældet med Rådets direktiv 2000/43/EF af 29. juni 2000 om gennemførelse af princippet om ligebehandling af alle uanset race eller etnisk oprindelse⁵, kan dette mål bedre nås ved hjælp af fællesskabslovgivning.
- (11) En sådan lovgivning bør forbyde forskelsbehandling på grund af køn i forbindelse med adgang til og levering af varer og tjenesteydelser. Varer bør forstås som den form for varer, der er omfattet af bestemmelserne om frie varebevægelser i traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab. Tjenesteydelser bør forstås som den form for tjenesteydelser, der er omhandlet i artikel 50 i denne traktat.
- (12) Med henblik på at forebygge forskelsbehandling på grund af køn bør direktivet finde anvendelse på både direkte forskelsbehandling og indirekte forskelsbehandling. Der foreligger kun direkte forskelsbehandling, når en person på grund af køn behandles ringere end en anden person i en tilsvarende situation. Således vedrører for eksempel forskelle mellem mænd og kvinder i forbindelse med ydelse af sundhedspleje, som skyldes de fysiske forskelle mellem mænd og kvinder, ikke tilsvarende situationer og udgør derfor ikke forskelsbehandling.
- (13) Forbuddet mod forskelsbehandling bør gælde for personer, som leverer varer og tjenesteydelser, der er tilgængelige for offentligheden, og som tilbydes uden for privat- og familielivet og transaktioner den forbindelse. Det bør ikke gælde for medieindhold og reklame eller for offentlig eller privat undervisning.
- (14) Enhver har frihed til at indgå aftaler, herunder frihed til at vælge en aftalepartner til en given transaktion. En person, der leverer varer eller tjenesteydelser, kan have en række subjektive grunde til at vælge sin aftalepartner. Såfremt valget af aftalepartner ikke skyldes den pågældendes køn, bør dette direktiv ikke berøre friheden til at vælge aftalepartner.
- 15) Der findes allerede en række retsakter om gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med beskæftigelse og erhverv. Direktivet bør derfor ikke finde anvendelse på dette område. Det samme gælder selvstændig erhvervsvirksomhed, hvis den er omfattet af eksisterende juridiske instrumenter. Direktivet bør kun finde anvendelse på forsikringer og pensioner, der er private, frivillige og uafhængige af ansættelsesforholdet.
- (16) Forskelsbehandling kan kun accepteres, hvis den er begrundet i et legitimt mål. Et legitimt mål kan for eksempel være beskyttelse af ofre for kønsrelateret vold (i tilfælde såsom oprettelse af centre til beskyttelse forbeholdt det ene køn), hensyn til privatlivets fred og blufærdigheden (i tilfælde såsom indlogering hos en person i en del af denne persons hjem), fremme af ligestilling mellem mænd og kvinder eller mænds eller kvinders interesser (for eksempel frivillige organisationer, hvor kun det ene køn er repræsenteret), foreningsfrihed (i tilfælde af medlemskab af private klubber, hvor kun det ene køn er repræsenteret) og tilrettelæggelse af sportsaktiviteter (for eksempel sportsbegivenheder, som kun det ene køn har adgang til). Enhver begrænsning bør imidlertid være hensigts-

⁵ EFT L 180 af 19.7.2000, s. 22.

- mæssig og nødvendig i overensstemmelse med de kriterier, der kan udledes af EF-Domstolens retspraksis.
- (17) Princippet om ligebehandling i forbindelse med adgang til varer og tjenesteydelser kræver ikke, at der altid skal leveres faciliteter til mænd og kvinder på et fælles grundlag, så længe de ikke leveres på gunstigere betingelser til medlemmer af det ene køn.
- (18) Anvendelse af kønsrelaterede aktuarmæssige faktorer er almindelig udbredt for så vidt angår forsikringsydelser og lignende finansielle tjenesteydelser. Anvendelse af køn som en aktuarmæssig faktor bør for at sikre ligebehandling af mænd og kvinder ikke medføre forskelle i enkeltpersoners præmier og ydelser. For at undgå en pludselig omlægning af markedet bør gennemførelsen af denne regel kun gælde for nye kontrakter, der er indgået efter datoen for gennemførelse af dette direktiv.
- (19) Visse risikokategorier kan variere mellem kønene. I nogle tilfælde er køn én, men ikke nødvendigvis den eneste afgørende faktor i vurderingen af forsikrede risici. I forbindelse med kontrakter om forsikring af denne type risici kan medlemsstaterne beslutte at tillade undtagelser fra reglen om ikke-kønsrelaterede præmier og ydelser, så længe de kan sikre, at de underliggende aktuarmæssige og statistiske data, som beregningerne er baseret på, er pålidelige, ajourføres regelmæssigt og er tilgængelige for offentligheden. Undtagelser er kun tilladt, hvis den nationale lovgivning ikke allerede har anvendt den ikke-kønsrelaterede regel. Medlemsstaterne bør fem år efter gennemførelsen af dette direktiv undersøge begrundelsen for disse undtagelser på ny under hensyn til de seneste aktuarmæssige og statistiske data og en rapport fra Kommissionen tre år efter datoen for dette direktivs gennemførelse.
- (20) Ringere behandling af kvinder på grund af graviditet og moderskab bør betragtes som en form for direkte forskelsbehandling på grund af køn og bør derfor være forbudt inden for forsikring og lignende finansielle tjenesteydelser. Omkostninger vedrørende risiko for graviditet og moderskab bør derfor ikke kun tillægges personer af det ene køn.
- (21) Personer, som har været udsat for forskelsbehandling på grund af køn, bør sikres den fornødne retsbeskyttelse. For at sikre en mere effektiv retsbeskyttelse bør også foreninger, organisationer og andre juridiske personer have beføjelse til, efter nærmere bestemmelser fastlagt af medlemsstaterne, enten på vegne af eller til støtte for ethvert offer for forskelsbehandling at indtræde som part i en sag uden at til sidesætte nationale procesregler vedrørende repræsentation og forsvar i retten.
- (22) Reglerne om bevisbyrde bør tilpasses i tilfælde af en sag om forskelsbehandling, der umiddelbart forekommer berettiget, og for at anvende princippet om ligebehandling effektivt bør bevisbyrden overgå til den indklagede, når der foreligger bevis for en sådan forskelsbehandling.
- (23) Effektiv gennemførelse af princippet om ligebehandling kræver, at der også er passende retlig beskyttelse mod viktimisering.
- (24) Med henblik på at fremme princippet om ligebehandling bør medlemsstaterne tilskynde til en dialog med relevante interessenter, som i overensstemmelse med deres nationale lovgivning og praksis har en legitim interesse i at bidrage til bekæmpelsen af forskelsbehandling på grund af køn i forbindelse med adgang til og levering af varer og tjenesteydelser.
- (25) Beskyttelse mod forskelsbehandling på grund af køn ville blive styrket, hvis der i hver medlemsstat var et eller flere organer med kompetence til at analysere de pågældende problemer, undersøge mulige løsninger og yde ofre konkret bistand. Disse organer kunne være de samme som dem, der på nationalt plan har til opgave at forsvare menneskerettighederne eller beskytte enkeltpersoners rettigheder eller gennemføre princippet om ligebehandling.
- (26) Dette direktiv fastsætter mindstekrav og giver derved medlemsstaterne mulighed for at opretholde eller indføre gunstigere bestemmelser. Gennemførelsen af dette direktiv bør ikke benyttes som begrundelse for at forringe de eksisterende vilkår på dette felt i de enkelte medlemsstater.
- (27) Medlemsstaterne bør fastsætte effektive sanktioner, der står i rimeligt forhold til overtrædelsen og

har afskrækkende virkning, og som iværksættes i tilfælde af handlinger, der strider mod forpligtelserne i dette direktiv.

- 28) Målene for dette direktiv, nemlig at sikre et fælles højt niveau for beskyttelse mod forskelsbehandling i alle medlemsstater, kan ikke i tilstrækkelig grad opfyldes af medlemsstaterne og kan derfor på grund af handlingens omfang og virkninger bedre gennemføres på fællesskabsplan. Fællesskabet kan derfor træffe foranstaltninger i overensstemmelse med subsidiaritetsprincippet, jf. traktatens artikel 5. I overensstemmelse med proportionalitetsprincippet, jf. nævnte artikel, går dette direktiv ikke udover, hvad der er nødvendigt for at nå disse mål.
- 29) I overensstemmelse med punkt 34 i den interinstitutionelle aftale om bedre lovgivning⁶ tilskyndes medlemsstaterne til, både i egen og Fællesskabets interesse, udarbejde og offentliggøre deres egne oversigter, der vidt muligt viser overensstemmelsen mellem direktivet og gennemførelsesforanstaltningerne —

- a) »direkte forskelsbehandling«: det forhold at en person på grund af køn behandles ringere end en anden bliver, er blevet eller ville blive behandlet i en tilsvarende situation
- b) »indirekte forskelsbehandling«: en tilsyneladende neutral bestemmelse, betingelse eller praksis, der vil stille personer af det ene køn særlig ufordelagtigt i forhold til personer af det andet køn, medmindre den pågældende bestemmelse, betingelse eller praksis er objektivt begrundet i et legitimt mål, og midlerne til at opfylde dette mål er hensigtsmæssige og nødvendige
- c) »chikane«: en uønsket adfærd i relation til en persons køn med det formål eller den virkning at krænke en persons værdighed og skabe et truende, fjendtligt, nedværdigende, ydmygende eller ubehageligt klima
- d) »sexchikane«: enhver uønsket form for adfærd med seksuelle undertoner, verbal, ikke-verbal eller fysisk, med det formål eller den virkning at krænke en persons værdighed, navnlig ved at skabe et truende, fjendtligt, nedværdigende, ydmygende eller ubehageligt klima.

UDSTEDT FØLGENDE DIREKTIV:

KAPITEL I

GENERELLE BESTEMMELSER

Artikel 1

Formål

Formålet med dette direktiv er at fastlægge en ramme for bekæmpelse af forskelsbehandling på grund af køn i forbindelse med adgang til og levering af varer og tjenesteydelser med henblik på gennemførelse i medlemsstaterne af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder.

Artikel 2

Definitioner

I dette direktiv forstås ved:

Artikel 3

Anvendelsesområde

1. Inden for rammerne af de beføjelser, traktaten tillægger Fællesskabet, finder dette direktiv anvendelse på alle personer, som leverer varer og tjenesteydelser, der er tilgængelige for offentligheden, både inden for den offentlige og den private sektor, herunder offentlige organer, og som tilbydes uden for privat- og familielivet, samt transaktioner i den forbindelse.
2. Dette direktiv berører ikke enkeltpersoners frie valg af aftalepartner, for så vidt enkeltpersoners valg af aftalepartner ikke er baseret på dennes køn.
3. Direktivet finder hverken anvendelse på medieindhold, reklame eller på uddannelse.
4. Direktivet finder ikke anvendelse i forbindelse med beskæftigelse og erhverv. Direktivet finder ikke an-

⁶ EUT C 321 af 31.12.2003, s. 1.

vendelse i forbindelse med selvstændig erhvervsvirksomhed, for så vidt denne er omfattet af andre EF-retsakter.

Artikel 4

Princippet om ligebehandling

1. Når der i dette direktiv henvises til princippet om ligebehandling af mænd og kvinder, betyder det, at

- a) der ikke må finde nogen direkte forskelsbehandling sted på grund af køn, herunder ringere behandling af kvinder på grund af graviditet og moderskab
- b) der ikke må finde nogen indirekte forskelsbehandling sted på grund af køn.

2. Dette direktiv berører ikke gunstigere bestemmelser om beskyttelse af kvinder i forbindelse med graviditet og moderskab.

3. Chikane og sexchikane som defineret i dette direktiv betragtes som forskelsbehandling på grund af køn og er derfor forbudt. En persons afvisning eller accept af en sådan adfærd må ikke anvendes som grundlag for en beslutning, der vedrører den pågældende.

4. Instrukser om direkte eller indirekte forskelsbehandling på grund af køn betragtes som forskelsbehandling i henhold til dette direktiv.

5. Dette direktiv udelukker ikke forskelsbehandling, hvis leveringen af varer og tjenesteydelser udelukkende eller først og fremmest til personer af det ene køn er begrundet i et legitimt mål, og midlerne til at opfylde dette mål er hensigtsmæssige og nødvendige.

Artikel 5

Aktuarmæssige faktorer

1. Medlemsstaterne skal sikre, at anvendelse af køn som en faktor ved beregning af præmier og ydelser i forbindelse med forsikring og lignende finansielle ydelser i alle nye kontrakter, der senest er indgået efter den 21. de-

cember 2007, ikke fører til forskelle i enkeltpersoners præmier og ydelser.

2. Uanset stk. 1 kan medlemsstaterne inden den 21. december 2007 beslutte at tillade forholdsmæssigt afpassede forskelle i enkeltpersoners præmier og ydelser, hvis anvendelsen af køn er en afgørende faktor ved risikovurderingen, der er baseret på relevante og nøjagtige aktuarmæssige og statistiske data. De pågældende medlemsstater underretter Kommissionen og sikrer, at de nøjagtige data, der er relevante for anvendelse af køn som en afgørende aktuarmæssig faktor, indsamles, offentliggøres og ajourføres regelmæssigt. Disse medlemsstater tager deres beslutning op til revision fem år efter den 21. december 2007 på baggrund af den rapport fra Kommissionen, der er nævnt i artikel 16, og forelægger Kommissionen resultatet af denne fornyede gennemgang.

3. Under alle omstændigheder må omkostninger i forbindelse med graviditet og moderskab ikke føre til forskelle i enkeltpersoners præmier og ydelser.

Medlemsstaterne kan udskyde gennemførelsen af de foranstaltninger, der er nødvendige for at efterkomme denne bestemmelse, til senest to år efter den 21. december 2007. I så fald underretter de berørte medlemsstater straks Kommissionen herom.

Artikel 6

Positiv særbehandling

For at sikre fuld ligestilling mellem mænd og kvinder i praksis må princippet om ligebehandling ikke afholde nogen medlemsstat fra at opretholde eller vedtage særlige foranstaltninger for at forebygge eller kompensere for ulemper på grund af køn.

Artikel 7

Mindstekrav

1. Medlemsstaterne kan indføre eller opretholde bestemmelser, som er gunstigere for beskyttelsen af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder end bestemmelserne i dette direktiv.

2. Gennemførelsen af dette direktiv berettiger under ingen omstændigheder til at forringe det i medlemsstaterne eksisterende niveau for beskyttelse mod forskelsbehandling på de områder, der er omfattet af dette direktiv.

KAPITEL II

RETSMIDLER OG HÅNDHÆVELSE

Artikel 8

Klageadgang

1. Medlemsstaterne sikrer, at enhver, der mener sig krænkede, fordi princippet om ligebehandling tilsidesættes i forhold til den pågældende, kan indgive klage til retslige og/eller administrative instanser, herunder, hvor de finder det hensigtsmæssigt, til forligsinstanser, med henblik på håndhævelse af forpligtelserne i henhold til dette direktiv, også selv om det forhold, hvori forskelsbehandlingen angiveligt har fundet sted, er ophørt.

2. Medlemsstaterne indfører i deres nationale retsorden de nødvendige bestemmelser for at sikre en reel og effektiv erstatning eller godtgørelse efter medlemsstatens afgørelse for tab og skader, der er påført en person som følge af forskelsbehandling som defineret i dette direktiv, således at det har en præventiv virkning og står i et rimeligt forhold til det tab, den pågældende har lidt. Forudgående fastsættelse af et maksimum må ikke begrænse en sådan erstatning eller godtgørelse.

3. Medlemsstaterne sikrer, at foreninger, organisationer og andre juridiske personer, der efter kriterierne i deres nationale ret har en legitim interesse i at sikre, at dette direktivs bestemmelser overholdes, er berettigede til — enten på vegne af eller til støtte for klageren med dennes godkendelse — at indtræde som part i klagen til retslige og/eller administrative instanser med henblik på håndhævelse af forpligtelserne i dette direktiv.

4. Stk. 1 og 3 berører ikke nationale regler om tidsfrister for anlæggelse af sager vedrørende princippet om ligebehandling.

Artikel 9

Bevisbyrde

1. Medlemsstaterne træffer i overensstemmelse med deres nationale retssystemer de nødvendige foranstaltninger til at sikre, at det påhviler den indklagede at bevise, at princippet om ligebehandling ikke er blevet tilsidesat, hvis personer, der mener sig krænkede, fordi princippet om ligebehandling tilsidesættes i forhold til de pågældende, over for en domstol eller en anden kompetent myndighed, fremfører faktiske omstændigheder, som giver anledning til at formode, at der er udøvet direkte eller indirekte forskelsbehandling.

2. Stk. 1 er ikke til hinder for, at medlemsstaterne indfører regler for bevisførelse, som er gunstigere for klageren.

3. Stk. 1 finder ikke anvendelse i straffesager.

4. Stk. 1, 2 og 3 finder også anvendelse på sager som omhandlet i artikel 8, stk. 3.

5. Medlemsstaterne behøver ikke at anvende stk. 1 på sager, hvor det er domstolen eller en anden kompetent myndighed, der skal undersøge sagens faktiske omstændigheder.

Artikel 10

Viktimisering

Medlemsstaterne indfører i deres retsorden de nødvendige foranstaltninger til at beskytte enkeltpersoner mod ugunstig behandling eller ugunstige følger som reaktion på en klage eller enhver form for retsforfølgning med det formål at sikre, at princippet om ligebehandling iagttages.

Artikel 11

Dialog med relevante interessenter

Med henblik på at fremme princippet om ligebehandling tilskynder medlemsstaterne til en dialog med relevante interessenter, som i overensstemmelse med national lovgivning og praksis har en legitim interesse i at bidrage til bekæmpelsen af forskelsbehandling på grund af køn i

forbindelse med adgang til og levering af varer og tjenesteydelser.

KAPITEL III

ORGANER TIL FREMME AF LIGEBEHANDLING

Artikel 12

1. Medlemsstaterne udpeger et eller flere organer til fremme, evaluering og overvågning af samt til støtte for ligebehandling af kvinder og mænd uden forskelsbehandling på grund af køn. Sådanne organer kan indgå som en del af institutioner, der på nationalt plan har til opgave at forsvare menneskerettighederne eller beskytte enkeltpersoners rettigheder eller gennemføre princippet om ligebehandling.

2. Medlemsstaterne sikrer, at de i stk. 1 omhandlede organer også har kompetence til at:

- a) give ofre for forskelsbehandling uvildig bistand til at få behandlet deres klager over forskelsbehandling under hensyntagen til ofrenes, foreningernes, organisationernes og andre juridiske personers rettigheder, jf. artikel 8, stk. 3
- b) foretage uvildige undersøgelser af forskelsbehandling
- c) offentliggøre uvildige rapporter og fremsætte henstillinger om ethvert spørgsmål vedrørende forskelsbehandling.

KAPITEL IV

AFSLUTTENDE BESTEMMELSER

Artikel 13

Overholdelse af direktivet

Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger til at sikre, at princippet om ligebehandling overholdes i forbindelse med adgang til og levering af varer og tjenesteydelser inden for rammerne af dette direktiv, og navnlig at:

- a) alle love og administrative bestemmelser, der strider mod princippet om ligebehandling, ophæves
- b) alle aftaleretlige bestemmelser, virksomheders interne reglementer og vedtægter for foreninger med eller uden lukrativt formål, der strider imod princippet om ligebehandling, erklæres eller kan erklæres ugyldige eller ændres.

Artikel 14

Sanktioner

Medlemsstaterne fastsætter de sanktioner, der skal anvendes ved overtrædelse af de nationale bestemmelser, der er vedtaget i henhold til dette direktiv, og træffer de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at sanktionerne bliver anvendt. De iværksatte sanktioner, der kan omfatte udbetaling af erstatning til ofret, skal være effektive, stå i rimeligt forhold til overtrædelsen og have afskrækkende virkning. Medlemsstaterne meddeler Kommissionen disse bestemmelser senest den 21. december 2007 og meddeler hurtigst muligt eventuelle efterfølgende ændringer.

Artikel 15

Formidling af information

Medlemsstaterne påser, at de bestemmelser, der vedtages i medfør af dette direktiv, og de relevante bestemmelser, der allerede finder anvendelse, på hele deres område bringes til de berørte personers kendskab ved hjælp af alle egnede midler.

Artikel 16

Rapporter

1. Medlemsstaterne meddeler senest den 21. december 2009 og herefter hvert femte år Kommissionen alle tilgængelige oplysninger om gennemførelsen af dette direktiv.

Kommissionen udarbejder en sammenfattende rapport, som omfatter en revision af medlemsstaternes nuværende

praksis vedrørende artikel 5 med hensyn til anvendelse af køn som en faktor ved beregningen af præmier og ydelser. Den forelægger rapporten for Europa-Parlamentet og Rådet senest den 21. december 2010.

Kommissionen skal om nødvendigt vedlægge sin rapport forslag til ændring af direktivet.

2. Kommissionens rapport skal tage hensyn til relevante interessenters synspunkter.

Artikel 17

Gennemførelse

1. Medlemsstaterne sætter de nødvendige love og administrative bestemmelser i kraft for at efterkomme dette direktiv inden den 21. december 2007. De meddeler straks Kommissionen teksten til disse bestemmelser.

Disse love og bestemmelser skal ved vedtagelsen indeholde en henvisning til dette direktiv eller skal ved offentliggørelsen ledsages af en sådan henvisning. De nærmere regler for henvisningen fastsættes af medlemsstaterne.

2. Medlemsstaterne meddeler Kommissionen teksten til de vigtigste nationale retsfor skrifter, som de udsteder på de områder, der er omfattet af dette direktiv.

Artikel 18

Ikrafttræden

Dette direktiv træder i kraft på dagen for offentliggørelsen i *Den Europæiske Unions Tidende*.

Artikel 19

Adressater

Dette direktiv er rettet til medlemsstaterne.

Udfærdiget i Bruxelles, den 13. december 2004.

På Rådets vegne

B. R. BOT

Formand